

Konzertsalen Musikverein Wien er kendt fra de årlige tv-transmitterede nytårskoncerter, hvor Wienerfilharmonikerne spiller værker af bl.a. Strauss. Bygningen fra 1870 er tegnet af den danske arkitekt Theophil Hansen. Foto: PR

Jubilæumsår i Wien: Kvinder dannede, når de så valsekongen, og han solgte hårlokker til fans

I år er det 200 år siden, at komponisten Johann Strauss blev født. Han havde, og har, enorm betydning for Wien, og Østrigs hovedstad fejrer Strauss-jubilæet hele året. Tag med til Wien, og få historien om valsekongen, popstjernen og kvindebedåreren Strauss.

Jan Aagaard, Wien

De lystige valsetoner danser gennem den gyldne koncertsal og rammer øregangen med en sødme og fyldighed, som er en Sachertorte værdig. Selv for en koncertgæst som mig, der ikke er meget velbevandret i klassisk musik, lyder tonerne bekendte og iørefaldende.

Koncertsalen er den storslåede Musikverein Wien – kendt verden over fra de tv-transmitterede nytårskoncerter med Wienerfilharmonikerne – og eftermiddagens program er en mindekonzert for den østrigske komponist Johann Strauss.

I dag er det dog ikke Wienerfilharmonikerne, men det østrigske radiosymfoniorkester, der folder musikken ud sammen med et kor på cirka 150 sangere. I spidsen for det hele står den ukrainske dirigent Oksana Lyniv, som med en eminent energi og indlevelse får det hele til at hænge sammen – fra 'Kaiserwalzer' til 'Frühlingsstimmen'.

Mozart, Beethoven, Haydn. Wien er den klassiske musiks højborg, og en lang række af verdens mest kendte komponister boede og arbejdede i byen i 1700- og 1800-tallet. Ingen komponist er dog tættere forbundet med den østrigske hovedstad end Johann Strauss. Han gjorde wienervalsen verdensberømt og blev kendt og tilbedt som valsekongen i sin samtid.

I år er det 200 år siden, Johann Strauss blev født, og jubilæet fejres hele året i Wien med et storslået program, der byder på 65 nyskabelser. De omfatter alt fra koncerter og udstillinger til musikteater, skuespil, danseforestillinger, happenings, multimedieshows, klassiske wienerballer og sågar et *escape room* med Strauss-tema.

Nye dimensioner

Det kan være svært at vælge mellem Strauss-oplevelser, men et godt sted at begynde er det spritnye Johann Strauss-museum New Dimensions. På museet føres man via en interaktiv udstilling med digitale skærme og tableauer gennem forskellige perioder af Strauss' liv. Undervejs guides man af et audiosystem, hvor fortællinger, musik og lyd automatisk skifter, i takt med at man bevæger sig fra rum til rum, og lydene tilpasses dynamisk, så det hele føles meget levende.

New Dimensions rummer mange sjove elementer – som f.eks. en kompositionsmaskine, hvor man kan skabe sin egen wienervals ved hjælp af nogle få valg på en skærm. Højdepunktet er den afsluttende store sal, hvor man tages med til scener fra Strauss' liv via avanceret teknologi, der fylder det over fem meter høje rum ud med levende billeder, lyd og ikke mindst musik. Det er en vild, sanselig oplevelse at sidde midt i det hele og blive ført tilbage til Wien i 1800-tallet.

Udstillingen fortæller blandt meget andet om komponistens svære forhold til faren, Johann Strauss I. Faren var en kendt komponist i Wien, men ønskede ikke, at sønnen skulle følge i hans fodspor.

Med hjælp fra sin mor begyndte Johann den yngre dog allerede som barn at spille violin, få undervisning og komponere – i al hemmelighed. Da hans far opdagede sønnens ambitioner, forsøgte han i årevis at undertrykke dem blandt andet ved at ødelægge hans violin.

Kløften mellem far og søn blev dybere, da Johann i 1844 i en alder af blot 19 år grundlagde sit eget orkester og fik stor succes med den første koncert på det fashionable dansested Dommayer's Casino (i dag en populær café).

»Godnat Strauss I, godmorgen Strauss II«, skrev en anmelder i en af Wiens aviser dagen efter.

Familiekonflikten førte i sidste ende til, at faderen lod sig skille og forlod familien. Han døde få år senere, mens den unge Johanns popularitet bare voksede og voksede. Strauss blev den førende popstjerne i sin tid – ikke bare i Wien, men over hele Europa og i USA.

Europas tredjestørste by

På en gåtur med guide gennem det centrale Wiens mange pompøse bygningsværker – fra kejserpaladset Hofburg til den gotiske katedral Stephansdom og de utallige museer og fornemme hoteller – er det ikke svært at forestille sig, at Wien engang var en af Europas absolut vigtigste byer for både magthavere, videnskabsfolk, kunstnere og musikere.

»Wien var centrum i det østrig-ungarske imperium, og byen voksede i løbet af 1800-tallet til den tredjestørste by i Europa – kun overgået af London og Paris. Og kejserdømmet støttede aktivt musiklivet«, fortæller vores guide, Jascha Novak.

Befolkningstilvæksten gav et stort behov for underholdning, og valsen blev i stigende grad populær. Folk strømmede derfor til byens dansehaller og balsale for at danse.

»Strauss og hans orkester spillede for fulde huse overalt i byen – nogle gange 4-5 forskellige steder på en aften. Selv brød Johann sig paradoksalt nok ikke om at danse«, siger Jascha.

Over 450 årlige baller

I dag er forstædernes dansehaller borte, men mange af de pompøse balsale i centrum ligger her stadig, og traditionen for storslåede baller, hvor der danses wienervals, lever i bedste velgående.

»I gamle dage blev der afholdt baller hele året, men i dag går sæsonen fra januar til april, hvor der afholdes over 450 officielle baller – blandt andet i operahuset Wiener Staatsoper og på rådhuset. Ballerne er stadig meget populære«, fortæller Jascha.

I det centrale Wien er det nemt at gå i fodsporene på Strauss. Tæt på New Dimensions ligger f.eks. Theater an der Wien – byens tredje operahus, hvor Strauss' operette 'Flagemusen' for første gang blev opført i 1874, og også koncertsalen Wiener Musikverein.

»Da koncertsalen åbnede i 1870, var det med Johann Strauss som dirigent, og i dag spilles hans musik her blandt andet til de årlige nytårskoncerter«, siger Jascha.

Dyk ned i 'Flagemusen'

Johann Strauss var en produktiv herre og skrev over 600 værker – heraf flest valse og polkaer, men også flere operetter og enkelt opera.

'Flagemusen' er hans mest kendte operette, og den kan man fordybe sig i på Theatermuseum, som i en Strauss-særudstilling i jubilæumsåret (frem til 23. juni) fortæller om operetten, der blev en verdensomspændende succes.

Pragtstykket i udstillingen er Strauss' originale partitur til operetten med hans håndskrevne noter. Partituret tilhører Wienbibliothek og er bibliotekets mest værdifulde musikklenodie.

Uden for centrum er en af byens gamle dansehaller omdannet til House of Strauss – byens første dedikerede Strauss-museum, som åbnede i 2023. Det moderne museum har til huse i det tidligere Casino Zögernitz, som havde Johann Strauss' far på plakaten til premiereaftenen i 1837.

Siden optrådte også sønnen Johann her jævnligt, og det samme gjorde hans to brødre, Josef og Eduard, som også var dirigenter.

House of Strauss er et interaktivt og audiovisuelt museum med masser af sjove og overraskende oplevelser.

Man kan f.eks. komponere sin helt personlige vals ved at få målt sin puls og svare på nogle få spørgsmål. Et andet sted kan man selv spille hovedrollen i en Strauss-operette. Man skanner blot sit ansigt, og derefter optræder man i operetten, som afspilles på en storskærm. Til stort bifald – og grin – fra andre museumsgæster.

Udstillingen fortæller også om mere private sider af Johann Strauss – f.eks. om hans forhold til kvinder. Det siges, at Strauss fik kvinder til at besvime, når han optrådte, og som en del af sin omfattende forretning solgte han lokker af sin imponerende hårbag til sine fans.

De mange kvinder i hans liv

Johann havde gennem sit liv forhold til mindst 13 kvinder, foruden dem, han var gift med – og han var gift tre gange.

Hans første hustru, operasangeren Henrietta, fungerede også som Strauss' manager. Efter hendes tidlige død giftede han sig med en 25 år yngre skuespiller, Angelica, men ægteskabet var ikke lykkeligt, og de blev skilt efter få år. Strauss' tredje hustru var Adele, som han forblev gift med frem til sin død i 1899.

Mest interessant er måske forholdet til den russiske amatørkomponist Olga Smirnitskaya. Strauss blev dybt fascineret af den smukke, aristokratiske kvinde, da han opholdt sig i Pavlovsk i Rusland og arrangerede nogle af hendes værker til byens sommerkoncerter. Olgas forældre modsatte sig dog forholdet, og Strauss forblev ulykkeligt forelsket.

Johann Strauss spillede koncerter over hele Europa, og han tog også turen over Atlanten til World Peace Jubilee i Boston i 1872, hvilket blev en kæmpe succes.

Museet fortæller om turen, hvor Strauss spillede i alt 16 koncerter i Bostons nybyggede Colosseum med plads til 100.000 publikummer. Til en af koncerterne dirigerede han et orkester med 2.000 musikere og et kor med 20.000 sangere. Han tog sig også godt betalt og modtog et samlet honorar på 100.000 dollars for koncerterne – et beløb, der svarer til 2,5 millioner dollars i dag.

Valsekongen var en verdensstjerne, men det var Wien, der stod hans hjerte nærmest, og byen har hyldet ham, lige siden han trådte ind på scenen første gang. Det mest tydelige tegn herpå er Johann Strauss Monumentet i Wiens centrale Stadtpark. Det er udformet som en gylden statue af Strauss under en dekoreret marmorbue og skildrer komponisten, som verden så ham: en violinspillende valsekonge, der står foran sit orkester.

Går man tæt på statuen, opdager man, at guldet på Strauss' fødder er slidt af, så den underliggende bronze træder frem – det skyldes de mange fans, som går op og rører ved statuen.

Monumentet af Strauss blev rejst i 1921. Ved indvielsen spillede Wienerfilharmonikerne 'An der schönen blauen Donau' – Johann Strauss' mest kendte vals, som hylder floden, der løber gennem Wien.

FAKTA

Rejsen til Wien

Klimaaftryk tur-retur Fly: 226 kg CO₂ per person. **Bil (benzin):** 321 kg CO₂ per bil (divider med antal personer, og udregn klimaaftryk per person). **Bil (el):** 100 kg CO₂ per bil (divider med antal personer, og udregn klimaaftryk per person). **Tog:** 54 kg CO₂ per person. **Bus:** 56 kg CO₂ per person.

Privatforbrug: En dansker udleder i snit 13.000 kg CO₂ per år.

Hvis den globale temperaturstigning skal holdes under 1,5 grader, skal hver verdensborgers CO₂-udledning årligt være under 3.000 kg i 2030 og 1.000 kg i 2050.

Læs om udregningerne bag tallene på www.politiken.dk/klimaudregning.

Transport dertil: Der er daglige tog fra København og Aarhus til Wien med et enkelt skift undervejs i Hamburg. Turen tager 15-16 timer. Fra Hamburg kan man f.eks. benytte nattoget Euronight til Wien.

Austrian Airlines flyver dagligt fra København til Wien med en flyvetid på 1 time og 45 minutter. Fra lufthavnen i Wien tager det kun 16 minutter til centrum med det direkte CAT-tog.

Transport i byen: Det er nemt at komme rundt i Wien med offentlig transport. Der er metro, sporvogne og bybusser. Et Vienna City Card giver ubegrænset adgang til byens offentlige transport (samt rabatter på over 200 museer, sightseeingture, restauranter mv.).

Generel turistinformation om Wien www.wien.info (Under 'Now on in Vienna' findes informationer om begivenheder i forbindelse med Strauss-jubilæet).

Det officielle Johann Strauss -jubilæumsprogram kan ses på: www.johannstrauss2025.at

REJSEDEKLARATION

Politikens rejse og ophold var betalt af Østrigs Turistbureau. Bureauet har ikke haft indflydelse på artiklens indhold.

3

andre wienerske Strauss-steder

1 **Johann Strauss' lejlighed** Strauss boede i en lejlighed i Praterstrasse fra 1863 til 1870'erne sammen med sin første kone. Lejligheden er i dag et museum, hvor man bl.a. kan se en af hans violiner og et flygel. Det var i denne lejlighed, han komponerede 'An der schönen blauen Donau'.

2 **Komponistens grav** Strauss blev begravet i 1899 på Wiens centrale kirkegård, hvor der er opført et kunstnerisk gravmonument for komponisten og hans kone Adele. På kirkegården er også Ludwig van Beethoven, Franz Schubert og Johannes Brahms begravet.

3 **Schönbrunn-koncerter** I slottet Schönbrunns stemningsfulde orangeri afholdes der hver aften koncert med slottets orkester eller ensemble samt sangere. Koncerterne er opdelt i to afdelinger, hvor der først spilles værker af Mozart og efter pausen værker af Strauss.